

LUNDS
UNIVERSITET

Orientalen i Köpenhamn

Hur Tivoli visualiserar Orientalen

Rebecca Werholt

Avdelningen för konsthistoria och visuella studier

Institutionen för kulturvetenskaper

Lunds universitet

KOVK02;3, 15 p. Kandidatkurs 2022

Handledare: Ludwig Qvarnström

Abstract

The Orient in Copenhagen: How Tivoli Gardens visualises the Orient

This essay analyses the theme park Tivoli Gardens in Copenhagen, and its use of Orientalism. The aim is to understand how Tivoli uses architectural and decorative elements to create an atmosphere of the Orient, as well as how the park's visualisation of the Orient can be understood through a postcolonial perspective. The methodology is mainly derived from phenomenology as described by Christian Norberg-Schulz in *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture* and thus there is a focus on how different areas of the park are enclosed. This study also makes use of the term atmosphere as explained by Gernot Böhme in *The Aesthetics of Atmospheres*. Postcolonial theory is also used, mainly Edward Said's *Orientalism*, but also Homi K. Bhabha's term hybridity. Visiting Tivoli Gardens was the basis for the phenomenological part of the study, and a comparative analysis between Tivoli's vision of the Orient and the actual visual culture of Asia and the Middle East will be explored in this text. The result of this study suggests that Tivoli Gardens uses architecture and decoration with themes that are traditionally associated with the West's view of Eastern cultures. The park presents a dreamlike atmosphere, which is reinforced by its use of Orientalism. The atmosphere is also created through the park's different areas, two of which are inspired by the Orient.

Keywords: temapark, nöjespark, Tivoli, Köpenhamn, fenomenologi, Christian Norberg-Schulz, Gernot Böhme, arkitektur, orientalism, postkolonialism, Edward Said, Homi K. Bhabha, Orienten, Occidenten, hybriditet, Den Andre.

Innehåll

Inledning och bakgrund	1
Syfte och frågeställningar	1
Teori och metod	2
Forskningsöversikt	7
Avgränsningar och material	8
Disposition	9
Parken	10
Parkens utformning	10
Kinesiska området och Kinesiska tornet	14
Orienten	35
Avslutande diskussion	58
Källförteckning	62
Bildförteckning	65

Inledning och bakgrund

Nöjesparken Tivoli, grundad av Georg Carstensen, öppnade den 15 augusti 1843 i Köpenhamn, Danmark.¹ Sedan dess har parken genomgått ett antal förändringar och ombyggnader, men genom alla dessa har ett särskilt tema varit konsekvent: en bild av Orienten. De orientaliska drag som genomsyrar Tivoli återfinns i arkitekturen, parkdelar som *Orienten* och *Kinesiska området*, och i designen av åkattraktionerna och deras namn.²

De främsta byggnader i icke-europeisk stil som idag finns på Tivoli är *Nimb Hotel*, *Pantomimteatern*³ och *Kinesiska tornet*. Det är idag inte alla orientaliskt inspirerade byggnader som kvarstår från Tivolis historia; vissa har ersatts av nya byggnader i liknande stil, medan andra har ersatts av byggnader i en helt annan stil. Den ursprungliga konserthallen (*Glassalen*) återuppbyggdes 1863 med en entré, i vad Tivolis hemsida kallar orientalisk stil, som idag inte kvarstår. 1902 byggdes en ny konserthall i, återigen enligt Tivolis hemsida, morisk stil, vilken förstördes 1944. Där Nimb Hotel idag ligger fanns tidigare en basarbyggnad. Ingången mot Köpenhamns centralstation var ursprungligen också byggd i en liknande stil.⁴

Syfte och frågeställningar

I denna uppsats undersöks hur Tivoli framställer en bild av Orienten. Intresseområdet är hur en känsla skapas på Tivoli med hjälp av dess arkitektur, dekorationer och generella utformning och därmed fokuseras det främst på hur Tivoli upplevs idag snarare än historiskt sett. Två områden är av särskilt intresse för denna undersökning; Kinesiska området och Orienten.⁵

Mina frågeställningar är följande:

---

¹ "Tivolis historie", *Tivoli* [hemsida], Tidslinie, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tidslinie>>, hämtad 8 januari 2023.

² "Skønne steder", *Tivoli* [hemsida], <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder>>, hämtad 8 januari 2023.

³ På danska *Pantomimteatret*.

⁴ "Tivolis historie", loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tidslinie>>, 8 januari 2023.

⁵ Värt att notera här är att Tivolis hemsida växlar mellan att kalla det Kinesiska tornet och Japanska tornet (*Det japanske Taarn*). Jag kommer att fortsätta referera till tornet som det Kinesiska tornet då det ligger i en del av parken som kallas för "Kinesiska området". "Ved Kinamuren", *Tivoli* [hemsida], Tivoli Tour, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-kinamuren>>, hämtad 8 januari 2023.

- Hur förmedlar Köpenhamns Tivoli en atmosfär av Orienten med hjälp av arkitektur och design?
- Hur framställs Orienten och hur kan detta förstås genom ett postkolonialt perspektiv?

Teori och metod

Fenomenologi kommer att vara utgångspunkten för denna studie, mer specifikt används teoretiska termer och metoder från Gernot Böhme och Christian Norberg-Schulz. Det finns också ett behov av postkolonial teori, då termer som *Orienten*, *Occidenten* och *hybriditet* kommer att vara centrala för studien.

För att kunna besvara frågan om hur Tivoli upplevs används begreppet *atmosfär* i denna text. Böhme definierar atmosfär som "what mediates objective factors of the environment with aesthetic feelings of a human being".⁶ En plats atmosfär relaterar objektiva faktorer i omgivningen till våra kroppsliga känslor i denna omgivning. Atmosfär kan sägas vara det som enar dessa två sidor: det är både något rumsligt och emotionellt. Atmosfärer är subjektiva och måste därmed karaktäriseras utifrån hur de påverkar individen. Samtidigt kan man argumentera och möjligen hålla med andra människor om vilken slags atmosfär en viss plats har; de är därmed "quasi-objective".⁷ När atmosfär nämns i denna studie är utgångspunkten Böhmes definition, dvs. vilken känsla en viss miljö avger, i detta fall vilken känsla Köpenhamns Tivoli avger.

Genom att titta på scenografi kan vi se att atmosfärer kan framställas genom vissa faktorer, t.ex. ljud, belysning, geometri, tecken, bilder osv. De uppfattas genom subjektiva upplevelser, men publiken kan kommunicera om dem intersubjektivt. Detta kräver dock att publiken som upplever dem på ett liknande sätt har en viss homogenitet, alltså ett visst sätt att uppfatta, som har blivit ingjutet genom kulturell socialisering.⁸ Med hjälp av detta kan vi undersöka hur Tivoli *iscensätter* en viss atmosfär och hur denna upplevs i kulturen den existerar i. Det är värt att nämna att Köpenhamn är en mångkulturell stad med influenser från många olika kulturer och det finns möjlighet för människor med olika kulturella bakgrunder att besöka och uppleva Tivoli. Det som kommer att undersökas i studien är hur en europeisk huvudstad framställer en bild av en icke-europeisk kultur.

---

⁶ G. Böhme, *The Aesthetics of Atmospheres*, red. J-P. Thibaud, Taylor & Francis Group, New York, 2017, s. 1.

⁷ *Ibid.*, s. 2.

⁸ *Ibid.*, s. 3-4.

När Böhme talar om skapandet av atmosfärer talar han också om hur dessa kan kommuniceras via berättelser eller målningar. Han utgår ifrån C. C. L. Hirschfelds beskrivningar av trädgårds- och landskapsdesign och deras atmosfär för att konkludera:

The same atmospheres, however, can also be produced through words or through paintings. The particular quality of a story, whether read or heard, lies in the fact that it not only communicates to us that a certain atmosphere prevailed somewhere else but that it conjures up this atmosphere itself. Similarly, paintings which depict a melancholy scene are not just signs for this scene but produce this scene itself. We could thus surmise that the components of a locality enumerated by Hirschfeld are not composed in just any fashion but that they conjure up an atmosphere.⁹

För att koppla detta till Tivoli kan det tänkas att Tivoli fungerar på ett liknande sätt som en berättelse eller målning av en atmosfär som i verkligheten existerar någon annanstans. Tivoli är inte bara ett tecken för Orienten så som den uppfattas genom ett europeiskt perspektiv – Tivoli *skapar* också en atmosfär som knyts till Orienten.

Denna studie kommer också använda Norberg-Schulz teoretiska resonemang kring platsers fenomenologi, då han använder termer som rör frågeställningarna. Mänskligt skapade miljöer kan enligt Norberg-Schulz definieras genom *inhägnader*. En inhägnad är en distinkt yta som separeras från omgivningen via någon form av *gränser*. Dessa gränser kan vara konkreta, alltså byggda, eller ta uttryck i mindre strikta former, som en tät samling av element, där en kontinuerlig gräns är antydd snarare än konkret. I anslutning till inhägnader och gränser kan man också tala om *öppningar*, vilka är ingångar till inhägnader (t.ex. en dörr).¹⁰ Norberg-Schulz använder sig också av begreppet *genius loci*, dvs. en plats ande eller karaktär.¹¹ Detta begrepp är likt ovannämnda atmosfär-begreppet, men för denna studie är atmosfär ett mer användbart begrepp med tanke på att det är lättare att definiera och applicera på materialet.

Romantisk arkitektur som det definieras av Norberg-Schulz är också relevant för denna studie. Denna utmärks av mångfald och variation och uppfattas som subjektiv och kanske till och med orimlig. Norberg-Schulz skriver att den kan uppfattas som ’’phantastic’ and

---

⁹ Ibid., s. 22.

¹⁰ C. Norberg-Schulz, *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli International Publications, New York, 1980, s. 58.

¹¹ Ibid., s. 1.

'mysterious', but also 'intimate' and 'idyllic'".¹² Dess former upplevs vara ett resultat av tillväxt snarare än organisation, och efterliknar därmed naturen. Romantiska utrymmen kräver en kontinuerlig men också geometriskt obestämd gräns. Romantisk arkitektur kan appliceras på såväl arkitektur som platser eller städer.¹³ Begreppet kommer att bli relevant för att se närmare på hur atmosfären på Tivoli uppfattas av besökaren.

Edward Saids begrepp kring orientalism kommer också att användas. Användningen av *Orienten* i studien hänsyftar till den Orient som Said definierar som Mellanöstern, Östasien¹⁴ och Indien.¹⁵ Orienten sätts här i kontrast till Occidenten,¹⁶ alltså västvärlden. Occidenten har en lång och komplex historia av kolonisering av och härskande över Orienten.¹⁷ En slags diskurs har i väst byggts upp kring en idé om Orienten, som inte nödvändigtvis överensstämmer med den *faktiska* Orienten. Denna idémässiga Orient består till stor del av en akademisk tradition och uttrycks i europeisk litteratur om hur den äkta Orienten ter sig. Enligt Said vilar denna slags orientalism på myter eller lögnar och den representerar en västerländsk makt över Orienten.¹⁸ Den orientaliska människan är i denna tradition av orientalism irrationell, omoralisk, barnslig och annorlunda, medan européen är rationell, dygdig, mogen och normal. Därmed definieras Orienten utifrån hur Occidenten upplever den.¹⁹ Med andra ord byggs en bild av Orienten upp från ett västerländskt perspektiv, där Orienten ses som underställd Occidenten, men samtidigt romantiseras av den.

Said ger tre definitioner av begreppet orientalism:

1. Orientalism som en akademisk tradition, där Orienten studeras av - och författas om - av en (västerländsk) orientalist.
2. Orientalism som en mer generell idé, baserad på en ontologisk och epistemologisk distinktion mellan Orienten och Occidenten.

---

¹² Ibid., s. 69-70.

¹³ Ibid.

¹⁴ Said använder benämningen "Far East", men jag kommer att använda mig av Östasien, då det är mer konkret och inte lika beroende av att utgå ifrån Europa som startpunkt.

¹⁵ E. Said, *Orientalism*, Reprint with a New Preface, Penguin Books, London, 2003, s. 16-17.

¹⁶ Termerna Orienten och Occidenten är utan tvekan problematiska, då de framställer hela kontinenter som monoliter, trots att en kontinent innefattar ett stort antal olika traditioner och kulturer. När jag använder dessa termer är det ur ett kritiskt perspektiv och inte för att förstärka den binära tradition som känns igen genom ett "oss och dom"-tänkande.

¹⁷ Said, op. cit., s. 2-3.

¹⁸ Ibid., s. 2-7.

¹⁹ Ibid., s. 40.

3. Orientalism som en västerländsk stil för att dominera, omstrukturera och härska över Orienten.²⁰

När något i denna text kallas orientaliskt är utgångspunkten dessa definitioner, särskilt den tredje definitionen. En orientalisk byggnad innebär då en västerländskt uppförd sådan, snarare än att syfta på genuina orientaliska byggnader i Asien och Mellanöstern.

Hybriditet är en term som kommer att användas i denna text. Denna term kommer från en biologisk definition, alltså avkomman som produceras av två olika arter, men kan också användas i postkoloniala studier. Här appliceras termen på kulturer, vilka kan beskrivas som hybriditeter av olika kulturella komponenter som uppstått genom kulturella utbyten.²¹ Homi K. Bhabha är en ledande figur för begreppet hybriditet. Han definierar hybriditet som icke-binärt (alltså inte binärt som Saida Orienten/Occidenten), och som något nytt som uppstår genom potentiellt binära, kulturella utbyten, t.ex. mellan den som koloniserar och den som koloniseras.²² I Bhabhas ursprungliga definition ses hybriditet som ett slags redskap med hjälp av vilket koloniserade människor kan återta makten och vända den kritiska blicken mot koloniserarna. Urinvånarna av ett koloniserat land kunde t.ex. läsa en översättning av Bibeln och sedan tolka den utifrån förutsättningar som ter sig annorlunda än europeiska kristna. Den nya form av kristendom som uppstod blev då en slags hybrid av den inhemska kulturens traditioner och den västerländska, kristna traditionen. Den ursprungliga tanken med en översättning av Bibeln till ett koloniserat lands språk kunde för kolonialmakten vara att skapa auktoritet över kolonin, men i själva verket – genom hybriditet – hade det motsatt effekt. Istället såg urinvånarna Bibeln (så som *de* tolkade den) som en auktoritet, snarare än att se koloniserarna som en auktoritet.²³

Termen hybriditet som den används i denna studie kommer att utgå ifrån Bhabhas definition, men fokus ligger inte på hur det används som ett maktmedel för koloniserade människor. Eftersom studien utgår ifrån visuella objekt i Köpenhamn – inte en koloni – kommer begreppet hybriditet användas för att beskriva hur Tivoli använder sig av drag från österländsk såväl som västerländsk visuell kultur, ofta i samma byggnad eller område. Den

---

²⁰ Ibid., s. 2-3.

²¹ M. Hatt, C. Klonk, *Art History: a critical introduction to its methods*, Manchester University Press, Manchester, 2006, s. 230-231.

²² H. K. Bhabha, *The Location of Culture*, 2:a upplagan, Taylor & Francis Group, 2004, ProQuest Ebook Central [databas], s. 28-56, hämtad 29 december 2022.

²³ Ibid., s. 145-174.

österländska kulturen som diskuteras i studien är den som bygger på Saids definition av Occidentens myt av Orienten – alltså inte nödvändigtvis en faktisk representation av kulturer i Asien eller Mellanöstern. Den tradition av orientalism Said talar om har ofta en historiserande bild av Orienten som något oföränderligt och motsatt Occidenten.²⁴ Sedan slutet av 1700-talet till 1900-talet dominerades orientalism som disciplin av kolonialmakterna Storbritannien och Frankrike. Oavsett vem som studerade Orienten och hur den studerades (t.ex. språkligt) i denna tradition fortsatte Orienten att framställas som oföränderlig, enhetlig och säregen.²⁵ Orienten blev ”orientaliserad” (”Orientalized”) av Occidenten.²⁶ Representationen av den utgår ifrån den västerländska orientalisten (den som studerar Orienten från ett västerländskt, kolonialistiskt perspektiv) och har sällan, om någonsin, att göra med Orienten som den faktiskt är.²⁷ För Occidenten ses Orienten som fast i tid och plats och dess kulturer och regioner reduceras till något homogent.²⁸

För att kunna besvara mina frågeställningar använder jag mig av ett antal olika metoder. Den viktigaste delen av undersökningen är den fenomenologiska, alltså hur jag som besökare uppfattar Tivoli och dess atmosfär. Därför har jag vid tre tillfällen besökt parken och tagit bilder för att kunna visuellt visa det jag talar om och skrivit anteckningar för att kunna använda dessa som utgångspunkt för min upplevelse. Jag har också använt mig av kartor över Tivoli för att få en översikt av hur parken ter sig rent utformningsmässigt.

Jag har återkommande besökt Tivolis hemsida för att sedan jämföra det som skrivs där med min egen uppfattning av parken samt för att få en tydligare bild av parkens områden. Genom att använda mig av termer som atmosfär kan jag dels se på hur hemsidan beskriver Tivoli, men också min subjektiva upplevelse av parken. Termer som Saids Orienten är också viktiga då Tivoli benämner ett område i parken som just Orienten.

En annan viktig del har varit inläsning av litteratur som behandlar genuin orientalsk arkitektur för att använda detta som jämförelsematerial. Den litteratur som valts behandlar traditionell kinesisk arkitektur och islamisk arkitektur.

---

²⁴ Said op. cit., s. 96.

²⁵ Ibid., s. 97-98.

²⁶ Ibid., s. 104.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid., s. 108-109.

Forskningsöversikt

Tivolis orientalism är ett ämne som inte studerats tillräckligt, det finns inte många analyser av parkens historia av orientalism – och än mindre av parkens dagliga utformning och hur denna relaterar till orientalism. Gällande fenomenologi är materialet ännu mer sällsynt. Av de som analyserat liknande material som denna uppsats utgår ifrån framstår Martin Zerlangs artikel om Tivoli och orientalism, samt Zeynep Çeliks bok om orientalism på världsutställningar under 1800-talet.

Zerlang har behandlat Tivoli och orientalism i artikeln *Orientalism and modernity: Tivoli in Copenhagen*. Han talar då främst om Tivolis och Köpenhamns historia i förhållande till orientalism och hur detta tog uttryck i parken. Han behandlar byggnader som tidigare funnits på Tivoli, exempelvis en byggnad som kallades Alhambra. Arkitekturen på Tivoli såväl som Tivoli som helhet undersöks i artikeln och Zerlang kommer fram till att samtidens sociala förändringar till följd av industrialisering och urbanisering bidrog till valet av orientaliska teman, då dessa ansågs stå för något nytt. Orientalismen på Tivoli blev en metafor för fantasi, frihet och det främmande.²⁹

Zerlangs text är den enda jag kunnat finna som behandlar just orientalism på Tivoli. Därmed har texten lagt en grund för parkens historia och hur orientalism har influerat på Tivoli historiskt. Han talar däremot inte om Tivolis användning av orientalism i dagsläget, vilket är något jag hoppas kunna bidra med.

Çelik diskuterar bilden av Orienten på världsutställningar under perioden 1867–1900 i boken *Displaying the Orient: Architecture of Islam at Nineteenth-Century World's Fairs*.³⁰ Specifikt talar hon om européernas syn på *islamisk* kultur och arkitektur. Representationen av islamiska kulturer på världsutställningarna utgav sig vara vetenskapliga, men framställde samtidigt en fantasifylld och drömliknande bild av Orienten. Occidenten tolkade Orientens kultur utifrån hur den uppfattades och därigenom omtolkades Orientens arkitektur och traditioner på Occidentens villkor.³¹

---

²⁹ M. Zerlang, "Orientalism and modernity: Tivoli in Copenhagen", *Nineteenth-Century Contexts: An Interdisciplinary Journal*, volym 20, nr. 1, 1997, s. 81-110.

³⁰ Z. Çelik, *Displaying the Orient: Architecture of Islam at Nineteenth-Century World's Fairs*, University of California Press, Oxford, 1992, s. 5.

³¹ *Ibid.*, s. 2.

Världsutställningarna lade ofta de orientaliska paviljongerna och kvarteren i utkanten av utställningen där de, tillsammans med vissa västerländskt inspirerade kvarter som *gamla Paris*, utmärktes av en betoning på nöje snarare än utveckling och ekonomisk makt.³² I de islamiska kvarteren lades extra stor uppmärksamhet på att skapa en *autentisk* känsla, men samtidigt präglades de av en historielöshet då olika perioder och regioner integrerades i samma byggnad. Historielösheten representerade en västerländsk tro som innebar att islamiska kulturer inte var kapabla till förändring.³³

Çeliks bok utgår ifrån ett postkolonialt perspektiv och hon använder sig av terminologi och teoretiska resonemang som kan spåras tillbaka till Said. Detta har gett mig en utgångspunkt att kunna tolka och inkorporera Suids teori i min egen text, samt fördjupat min förståelse för temat. Världsutställningar är inte samma sak som nöjesparker, men de växte fram under ungefär samma tid (1800-tal till tidigt 1900-tal) och använde sig båda av orientalism för att framställa och representera något främmande för europeisk kultur. På så sätt är denna bok relevant för Tivoli och orientalism.

Avgränsningar och material

Uppsatsen utgår ifrån Tivolis orientaliska arkitektur och teman. Fokus ligger på upplevelsen av parken idag och dess nuvarande byggnader, och därmed undersöks inte byggnader som tidigare funnits här. Anledningen till detta är att undersökningen är beroende av att jag själv befinner mig på och upplever Tivoli; det är omöjligt för mig att idag undersöka hur upplevelsen av Tivoli har varit under tidigare utifrån de förutsättningar jag har i denna studie. Detta innebär också att studien kommer att vara specifik för hur Tivoli ter sig vintern 2022 (dock kommer jag att använda bilder från hösten 2021 och vintern 2022). Likt hur parken upplevts och sett annorlunda ut historiskt sett, kommer den i framtiden ses och upplevas på ett annat sätt än idag.

Jag kommer endast hålla mig till byggnaders exteriörer i denna text. Detta beror dels på att vissa av interiörerna inte är tillgängliga för allmänheten, dels på att interiörerna oftare ändras än exteriörerna. Exempelvis innehöll Kinesiska tornet hösten 2021 en butik, medan det vintern 2022 innehöll en restaurang. Exteriörerna ändras sällan, såvida det inte handlar om renovering eller liknande.

---

³² Ibid., s. 54.

³³ Ibid., s. 56.

Från början ville jag inkludera ytterligare två framstående orientaliska byggnader i parken: Nimb Hotel och Pantomimteatern. Under skrivandet av uppsatsen har detta visat sig vara omöjligt med tanke på omfånget av texten. Dessa två byggnader är onekligen viktiga för skapandet av en viss atmosfär på Tivoli, men tyvärr inkluderas de inte här. Jag kommer istället att hålla mig endast till Kinesiska området och Orienten, vilka är de två områden i parken som är orientaliskt inspirerade. Anledningen att jag inte tar med Nimb Hotel och Pantomimteatern är att de inte förekommer inom Kinesiska området eller Orienten-området. Inkluderingen av dessa byggnader hade troligen gett en ännu mer övergripande syn på orientalismen i parken. Det är möjligt att det hade påverkat resultatet av studien, inte minst med tanke på att deras placering bidrar till en känsla av Orienten utanför de två områden studien behandlar.

Ett annat intressant perspektiv som skulle kunna ha inkluderats i studien är hur de olika säsongerna inverkar på parkens atmosfär. Under höstsäsongen har Tivoli Halloween-tema, och under vintern jul-tema. Atmosfären samt hybriditeten är onekligen annorlunda beroende på när parken besöks; atmosfären under sommaren kanske upplevs mer orientalisk p.g.a. soligt väder, under julen kanske atmosfären blir mer pittoresk genom snö och mycket belysning. Halloween- och juldekorationer förändrar också hybriditeten som finns, vilket kommer att kunna ses på vissa av bilderna som används i studien. Studien behandlar inte detta perspektiv p.g.a. brist på tid och textomfång.

Disposition

Undersökningen kommer att börja med en översikt av Tivoli och dess utformning, samt hur detta kopplas till postkolonial teori. Därefter undersöks de två viktiga huvudområdena för uppsatsen: Kinesiska området med Kinesiska tornet och Orienten. Eftersom dessa områden är viktigast för undersökningen tar de upp majoriteten av huvudtexten, och analyseras med hjälp av fenomenologi och postkolonialism. Uppsatsens sista kapitel kommer att vara en avslutande diskussion.

Parken

Tivoli har ett antal olika områden som delas upp utefter olika teman. Till dessa hör bl.a. *Boulevardträdgården* – ”de hängande trädgårdarna” (Boulevardhaven – ”De hængende Haver”), *Den glada hörnan* (Det Muntre Hjørne), *Parterträdgården* (Parterrehaven), *Jubileumsträdgården*, *Kinesiskt-inspirerade bambuskogen* (Kinesisk-inspireret bambusskov), *Orienten* och *Smøgen*. Flera av dessa är trädgårdsinspirerade, t.ex. Boulevardträdgården, Parterträdgården och Jubileumsträdgården. Men det finns också andra teman: Den glada hörnan är renässansinspirerad och Orienten präglas av orientaliska drag.³⁴ Kinesiskt-inspirerade bambuskogen och det tillhörande Kinesiska området är inspirerade av Kinesiska tornet som byggdes där år 1900.³⁵ Smøgen är en gata i parken som skapades 1952 av Erik Nordgreen och Simon Henningsen och föreställer en fantasi av en gammal, dansk köpstad.³⁶

Av särskilt intresse för denna undersökning är de områden som utmärks av orientaliska teman (Kinesiska området och Orienten), varför jag ska gå in på dessa närmare. Det finns dock också byggnader utanför dessa områden, som *Nimb Hotel* och *Pantomimteatern*, som inte befinner sig i eller i anslutning till områden vars tema motsvarar stilen de söker efterlikna, men dessa behandlas inte i studien.

Parkens utformning

Tivoli har en yta på 82 717 kvadratmeter. Det finns två olika typer av områden i parken: ett område vars yta ägnas till olika trädgårdar, musik- och teaterscener, och ett område som ägnas till åkattraktioner och nöjen. Parken kan enligt Tivolis hemsida delas upp via en osynlig linje i dessa två områden. Det första området, ägnat åt åkattraktioner och nöjen, finns i hörnan där Tietgensgade och Bernstorffsgade möts och där Den glada hörnan ligger, samt hörnan där H.C Andersens Boulevard och Tietgensgade möts, där Orienten ligger. Det andra området, ägnat åt trädgårdar och musik- och teaterscener, ligger längs Vesterbrogade.³⁷

---

³⁴ ”Skønne steder”, loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder>>, hämtad 8 januari 2023.

³⁵ ”Ved Kinamuren”, loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-kinamuren>>, hämtad 8 januari 2023.

³⁶ ”Ved Smøgen”, *Tivoli* [hemsida], Tivoli Tour, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-smoegen>>, hämtad 8 januari 2023.

³⁷ ”Ved Pantomimteatret”, *Tivoli* [hemsida], Tivoli Tour, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-pantomimteatret>>, hämtad 8 januari 2023.

Om vi tittar på en karta över Tivoli (se bild 1) ser vi att Kinesiska området befinner sig längs Tietgensgade, mellan Den glada hörnan och Orienten. Området Smøgen ligger till höger om ingången mot Köpenhamns centralstation längs Vesterbrogade och avgränsas till Den glada hörnan. Mot parkens centrum är terrängen mer öppen och det finns mycket grönska. Längs H.C Andersens Boulevard sträcker sig Tivolisjön som slutar vid Orienten och Kinesiska området. Vid ingången mot Vesterbrogade ligger Nimb Hotel och Pantomimteatern snett mittemot varandra och även dessa områden utmärks av mycket grönska.³⁸

Bild 1: Karta över Tivoli. Vitt: huvudingången. Svart: ingång mittemot Köpenhamns centralstation. Rött: Pantomimteatern. Lila: Nimb Hotel. Magenta/vinrött: Smøgen. Gult: Den glada hörnan. Blått: Kinesiska området. Grönt: Orienten. Till vänster ligger Vesterbrogade, till höger Tietgensgade, längst ned på bilden ligger Bernstorffsgade och längst upp H.C Andersens Boulevard.

³⁸ "Discover the many possibilities in Tivoli", *Tivoli* [hemsida], Map, <<https://www.tivoli.dk/en/haven-og-forlystelser/kort>>, hämtad 8 januari 2023.

Bild 2: Vy över Tivolisjön med områdena Orienten (t.v) och Kinesiska området (t.h).

Bild 3: Vy över Tivolisjön med Kinesiska området.

Tivolis utformning var från början baserad på bastioner, då parken byggdes på vad som hade varit militär mark. Bastionens polygon-form upprepades i Tivoli och huvudgatan följde en sicksackande linje. Martin Zerlang skriver följande: "Even if the grounds were laid out as an 'oasis,' an Oriental dream-city *en miniature*, the general plan is characterised by an almost classicist celebration of order and regularity."³⁹

Den symmetri som funnits från början verkar idag vara i stort sett borta om man tittar på en karta över parken.⁴⁰ Gator och stigar går asymmetriskt genom parken och det kan ibland kännas förvirrande att vandra där. Orientaliskt influerade trädgårdar blev mot slutet av 1700-talet populära i Europa, framför allt i England. Exempelvis blev kinesiskt inspirerade *jardin anglo-chinois* populära, men också islamiska och moriska influenser märktes då i europeiska trädgårdar. Spaljéstängsel och broar var uppskattade tillägg och man försökte återskapa de pittoreska och ojämna, men även intima karaktärsdrag som återfanns i t.ex. kinesiska trädgårdar. Orientaliska byggnader uppfördes i anslutning till dessa trädgårdar och man utformade trädgårdarna för att skapa en romantisk känsla, fri från tidigare mer strikta, klassiska former.⁴¹ Att Tivolis utformning ursprungligen inte följde denna typ av plan innebär uppenbarligen inte att den idag inte innefattar en sådan typ av orientalism. Mycket av det vi idag kan uppleva i parken – dess asymmetriska utformning, exotiska växter, broar, pittoreska landskap och orientaliska byggnader – stämmer väl överens med den typiskt orientaliska trädgården som populariserades i Europa redan i slutet av 1700-talet.

Vid 1900-talets början användes orientalism för att uttrycka nöje, avslappning och verklighetsflykt. Detta skedde i hela Europa i bl.a. trädgårdar, teatrar, nöjesfält och världsutställningar.⁴² Orientaliska stilar var väldigt eklektiska i dessa sammanhang; så pass att helt nya former skapades. Häntydingar till specifika kulturer försvann mer eller mindre i skapandet av en orientalisk stil, vilken sågs som storslagen, mystisk, fantastisk och överflödande.⁴³ På Tivoli finner besökaren idag spår av dessa idéer. Som nöjesfält och park har Tivoli en atmosfär av nöje och verklighetsflykt, och de trädgårdsinspirerade områdena ger plats för avslappning.

---

³⁹ Zerlang, op. cit., s. 87.

⁴⁰ "Discover the many possibilities in Tivoli", loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/en/haven-og-forlystelser/kort>>, hämtad 8 januari 2023.

⁴¹ J. M. MacKenzie, *Orientalism: History, theory, and the arts*, Manchester University Press, Manchester, 1995, s. 74-76.

⁴² Ibid., s. 89-90.

⁴³ Ibid., s. 94.

Norberg-Schulz definierar två typer av spatiala mönster: *rutnätet* och *labyrinten*. Ett rutnät markeras av en öppen, vinkelrät infrastruktur av vägar, medan en labyrint markeras av en brist på regelbundna och kontinuerliga vägar. Labyrinten är en form typisk för arabiska bosättningar.⁴⁴ Om vi utgår från dessa definitioner passar Tivolis utformning in bättre på labyrint-formen, då den utmärks av oregelbundenhet. För att applicera ett postkolonialt perspektiv på detta kan det tänkas att denna labyrintform är något som bidrar till den atmosfär som skapas med hjälp av parkens utformning. När jag vandrar i parken bidrar dess form till en känsla av slumpmässighet, där områden har växt fram organiskt över tid. Det kan kännas förvirrande och drömligt, särskilt med tanke på faktorer som förändras över tid, t.ex. årstid, tid på dygnet och väderförhållanden. Dessa faktorer bidrar till atmosfären av Orienten som Tivoli ser den; labyrintformen som typisk för arabiska bosättningar är en teori som kanske kan passa bra in på traditionella bosättningar, men huruvida detta kan appliceras på moderna arabiska bosättningar är oklart. För att Tivolis labyrintform ska bidra till en atmosfär av Orienten krävs därmed att besökaren associerar en sådan form till orientaliska bosättningar, vilket i sin tur vilar på en historiserande syn av Orienten.

Tivoli är typiskt romantiskt utformat. Karaktären är stark och uttrycksfull. Dess förvirrande och till synes oorganiserade utformning bidrar till att skapa en atmosfär som genomsyras av fantasi, mystik, intimitet och kanske även idyll, som enligt Norberg-Schulz utmärker romantisk arkitektur.⁴⁵ Det finns ingen tydlig struktur i hur stigarna och vägarna i parken går, utan de verkar följa en slags *naturlig* gång. Det finns stor variation i parken; dess olika teman, olika slags orientaliska byggnader, olika slags växter osv. För mig som besökare hjälper även dessa faktorer att skapa en atmosfär av en drömlig värld, vilket förstärks ytterligare av att Tivoli kan ses som en inhägnad minivärld i en större huvudstad.

Kinesiska området och Kinesiska tornet

Kinesiska området ligger vid bergochdalbanan *Dæmonen* (2004) och inspirerades av Kinesiska tornet, som byggdes av Knud Arne-Petersen. Kinesiska tornet är byggt som ett belysningstorn, och dess primära syfte är att lysa upp parken och reflektera i den närliggande Tivolisjön på kvällen.⁴⁶ Tornet är fyra våningar högt, rött och har böjda tak. Idag är vyn av tornets framsida delvis skymd av en port i vad som verkar vara östasiatisk stil (se bild 4 och

---

⁴⁴ Norberg-Schulz, op. cit., s 61-63.

⁴⁵ Ibid., s. 69.

⁴⁶ "Ved Kinamuren", loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-kinamuren>>, hämtad 8 januari 2023.

5). Kinesiskt-inspirerade bambuskogen ligger också vid Kinesiska området, vilken byggdes 2005.⁴⁷

Bild 4 och 5: Kinesiska tornet, Tivoli.

Kinesiska tornet ser ut att vara inspirerat av *pagoder*, vilka är buddhistiska tempelbyggnader som härstammar från Kina, men senare också spreds till Japan.⁴⁸ Pagoder är i kinesisk arkitektonisk tradition främst symboliska strukturer; de signalerar tron på Buddhas storhet och inrymmer heliga relikier. Trä är det primära byggnadsmaterialet för majoriteten av dessa byggnader.⁴⁹ Kinesiska tornet på Tivoli är byggt i trä, likt östasiatiska byggnader. Däremot representerar det här inte någon form av buddhistisk tro eller har religiös betydelse. Med dess fyra våningar ger tornet ett vertikalt element till Kinesiska området, vilket vidare framhävs av

⁴⁷ "Kinesisk-inspireret bambusskov", *Tivoli* [hemsida], Skønne steder, <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder/kinesisk-inspireret-bambusskov>>, hämtad 8 januari 2023.

⁴⁸ "Arkitektur", *Nationalencyklopedin* [hemsida], Kina, <[https://www-n-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kina/arkitektur](https://www-n.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kina/arkitektur)>, hämtad 8 januari 2023.

⁴⁹ H. Honour, J. Fleming, *A World History of Art*, Revised 7th Edition, Laurence King Publishing, London, 2009, s. 275.

den uppåtsträvande *tajian*⁵⁰ som kröns av ett guldigt ornament. Takplåten har en dovt grön färg, och även takets böjda form bidrar till den uppåtsträvande känslan.

Porten som ligger snett framför Kinesiska tornet är byggd i trä och har generellt raka linjer, men *taken* böjs uppåt vid sidorna. Dess färger är uppifrån och ner: guld, mörkt blågrön och röd med gulddiga dekorativa linjer. I kinesiskt måleri har guld ofta en framstående roll, då den anses vara den mest prestigefyllda färgen.⁵¹ Valet av att kröna både Kinesiska tornet och porten med gulddiga dekorationer kan därmed ses som passande. Utöver dessa drag är det däremot svårare att se vad som skulle vara typiskt kinesiskt i porten; den efterliknar inte någon särskild typ av kinesisk portstil, utan verkar snarare alludera till en slags generaliserad östasiatisk stil.

Längst ner vid denna port finns två olika slags skulpturer eller dekorationer: den ena består av fyra dekorationer i svart och silvergrått, och den andra består av två stensulpturer föreställande någon slags mytologisk varelse (se bild 6–8). De två stenstatyerna ser ut att efterlikna *ch'i-lin*⁵², en mytologisk varelse som ibland kallas enhörning eller drakhäst och som anses välvillig och god i sin natur. Den framställs som en hybrid med element från en hjort, oxe, varg och häst.⁵³ Den sägs också ha fjäll.⁵⁴ Något som talar emot att dessa statyer skulle föreställa *ch'i-lin* är att det finns två, då *ch'i-lin* alltid framställs som ensam.⁵⁵ Att varelsena uppträder i par på var sin sida av en port pekar snarare på en tradition i kinesisk kultur att avbilda lejon som beskyddare av byggnader.⁵⁶ Om statyerna är menade att vara beskyddande kan detta också ses som något som inte stämmer överens med *ch'i-lin*, vilka som nämnts är välvilliga och goda. När jag tidigare har vandrat genom denna port och sett stensulpturerna har jag inte tänkt på vad de skulle föreställa, utan såg de som en mytologisk varelse från en för mig främmande kultur. Från en europeisk besökarens perspektiv med

---

⁵⁰ Kinesiskt begrepp för spiran på en pagod. F. Xinian, *Traditional Chinese Architecture: Twelve Essays* [online kopia], red. N. S. Steinhardt, översättning A. Harrer, Princeton University Press, 2017, digitaliserad av Scribd, Glossary, <<https://www.scribd.com/book/380532711/Traditional-Chinese-Architecture-Twelve-Essay>>, hämtad 8 januari 2023.

⁵¹ M. Fazio, M. Moffett & L. Wodehouse, *A World History of Architecture*, tredje upplagan, Laurence King Publishing, 2014 s. 86.

⁵² Stavas ibland *qilin*.

⁵³ C. A. S. Williams, *Chinese Symbolism and Art Motifs* [online kopia], Third Revised Edition, Charles E. Tuttle Company, Rutland, digitaliserad av Internet Archive, s. 413-415, <<https://archive.org/details/chinesesymbolism0000will/mode/2up>>, hämtad 8 januari 2023.

⁵⁴ W. Eberhard, *A Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese Life and Thought*, översättning G. L. Campbell, Taylor and Francis Group, London, 1986, s. 379.

⁵⁵ Williams, loc. cit.

⁵⁶ Ibid., s. 254.

begränsade kunskaper om traditionell kinesisk kultur blir dessa stensculpturer endast ett ytterligare element som bidrar till känslan av att befinna sig i en främmande värld. De gånger jag tidigare varit på Tivoli har jag aldrig funderat närmare på skulpturerna, jag har endast sett dem som en referens till Kina och vid ett ögonkast tänkt att de skulle föreställa beskyddande lejon. Det var inte förrän jag tittade på dem mer noggrant och jämförde dem med kinesisk arkitektur som jag började förstå att det rörde sig om en väldigt generaliserad avbildning.

Bild 6 och 7: Skulpturer vid porten vid Kinesiska tornet.

Bild 8: Ornament vid porten utanför Kinesiska tornet.

Porten vid Kinesiska tornet hjälper besökaren att komma in i Kinesiska områdets atmosfär, likaså två andra portar: en andra kinesiskt inspirerad port ger tillgång till Kinesiska området under Dæmonen (se bild 9). Denna port är tredelad med mittersta delen högre än sidorna, vilka är symmetriska. Den är byggd i trä och målad röd med dekorativa raka former i guld och svart. Likt porten vid Kinesiska tornet har även denna port *tak* som böjs uppåt. Den efterliknar en *pailou*⁵⁷, vilket är en kinesisk arkitekturterm som beskriver en äre- eller minnesport, och som består av minst fyra pelare på en stenplint och har en trappstegsliknande form. En pailou byggs ”invid en grav, vid entrén till en by eller vid början på en processionsväg”.⁵⁸ Jag kommer att fortsätta referera till denna port som den röda pailoun för att undvika förväxling med porten vid Kinesiska tornet och en ytterligare pailou jag ska tala om nedan. På Tivoli fungerar den röda pailoun som en öppning till Kinesiska området, likaså fungerar även porten vid Kinesiska tornet som en öppning till samma område.

Bild 9: Kinesiskt inspirerad port eller pailou vid bergochdalbanan Dæmonen.

⁵⁷ Kan ibland kallas *paifang*.

⁵⁸ P-O. Leijon, ”Religiös arkitektur”, *Nationalencyklopedin* [hemsida], Kina Arkitektur, <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kina/arkitektur/religi%C3%B6s-arkitektur>>, hämtad 8 januari 2023.

Det finns även en andra pailou på andra sidan av Kinesiska området (se bild 10). Den är i formen lik den röda pailoun, men ter sig något mer enkel och stiliserad, då den saknar de böjda och organiska former som återfinns på den röda. Stiliseringen ger en känsla av hybriditet, där traditionellt kinesiska former tolkats utifrån ett europeiskt perspektiv. Färgerna på denna port är grönt, rött och guldigt. På dess *tak* finns det enda böjda elementet i form av guldiga ornament längst ut vid sidorna. Likt den ovan nämnda porten vid Kinesiska tornet och den röda pailoun är denna också byggd i trä och fungerar som en öppning till området. Med denna tredje pailou inhägnas hela Kinesiska området och avgränsas från resten av parken.

Bild 10: Pailou vid Kinesiska området.

Bild 11: Ingång till bergochdalbanan Dæmonen.

Direkt efter den röda pailoun finns ingången till bergochdalbanan Dæmonen (se bild 11). Likt Kinesiska tornet är denna struktur byggd i trä och främst rödmålad. Den består av en öppen gång med sju takkonstruktioner, vilka avtar i storlek nerifrån och upp. På framsidan syns en skylt i svart och guld, där åkattraktionens namn står, samt ett mytologiskt huvud i bl.a. röd, gul och blå färg. Bjälkarna under taket är svarta, med geometriska former i ljusgrönt och guld som dekoration. Dessa bjälkar går ut i vad som liknar *dougonger*, dvs. ett traditionellt kinesiskt element inom arkitektur som innebär sammankopplade konsolutkragningar vars funktion är att bära upp takspärren eller takfoten.⁵⁹ I ingångens struktur är dock dessa endast till för dekoration då de inte bär upp taket eller tjänar något annat funktionellt syfte. De är inte heller sammankopplade, utan snarare syftar till att efterlikna en sammankoppling av konsoler. Högst upp på taket finns en guldig dekoration, vilket tillsammans med takkonstruktionerna gör att strukturen får en pagodliknande form, som i sin tur ger en vertikal känsla. En annan pagodliknande struktur hittas också i området, här i form av en uttagningsautomat (se bild

---

⁵⁹ Honour, op. cit., s. 941.

12). Dessa strukturer är kinesiskt inspirerade men också stiliserade, t.ex. saknar de traditionellt kinesiska drag som organiska former på taken och utmärks inte av samma detaljnivå som återfinns på Kinesiska tornet. De kan därmed ses som uttryck av en slags västerländsk hybridiserad form av östasiatisk arkitektur, där både element som kan ses som traditionellt orientaliska, samt element som kan ses som modernt västerländska, sammanfogas i samma struktur.

Bild 12 och 13: Kinesiskt inspirerad kontoautomat och byggnadsstrukturer.

Mellan Dæmonen och Kinesiska tornet finns en liten mur (se bild 14-15). I anslutning till denna ligger också den första porten jag nämnde, som återfinns vid Kinesiska tornet. ”Kinesiska muren”⁶⁰ sträcker sig längs hela bergochdalanbanans långsida och slutar ungefär vid dess ingång. Muren, tillsammans med de tre portarna, ger Kinesiska området en inhägnad, då de fungerar som gränser. Samtidigt är gränserna inte helt tydliga; Kinesiska tornet, som hela området är inspirerat av, ligger på andra sidan alla portarna och befinner sig därmed inte direkt *inom* området som avgränsas med portarna och muren, utan precis utanför. Området är

⁶⁰ På Tivolis hemsida kallas muren *Kinesiska muren (Kinamuren)*. ”Ved kinamuren” loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-kinamuren>>, hämtad 8 januari 2023.

med andra ord inte strikt inhägnat, trots nämnda gränser, utan dess avgränsningar bestäms snarare utifrån tätheten av de kinesiska och östasiatiska element som återfinns inom det.

Då besökaren vandrar in genom den röda pailoun bemöts han eller hon av ett antal röda lyktor som hängts upp (se bild 16). Dessa lyktor förekommer i majoriteten av Kinesiska området. Andra dekorationer har också hängts upp och verkar nästan sväva över besökarens huvud; vita lyktor, parasoller, samt en drake som slingrar sig genom byggnaderna (se bild 17–21). Det finns också ett antal skyltar inom området som skrivits med kinesiska tecken. Flertalet av dessa skyltar saknar översättningar till andra språk, därav kan de inte läsas av besökare som inte har läskunnighet i kinesiska. Detta är ett element inom området som stärker dess atmosfär; besökaren får en känsla av att *gå in i* Kina genom pailoun, för att sedan uppslukas av en *främmande* värld som kan beskrivas som en generaliserad upplevelse av Kina. Samma känsla uppkommer oavsett vilken pailou eller port jag går in genom; de fungerar alla som öppningar.

Som besökare vet jag att jag inte befinner mig i Kina, vilket ytterligare förstärks av att affärsskyltar är på danska eller engelska, människor runtomkring mig talar främst danska och svenska, jag hör skrik från åkattraktionerna och jag hör huvudstadens ljud utanför parkens gränser. Men samtidigt finns det inom området en atmosfär som talar om för mig att detta ska föreställa Kina; dekorationer, arkitektur, skyltar med kinesiska tecken osv. bidrar till denna atmosfär.

Bild 14 och 15: "Kinesiska muren" vid Kinesiska området.

Bild 16: Röda lyktor i Kinesiska området.

Bild 17 och 18: Dekorationer i Kinesiska området.

De dekorationer som svävar över huvudet på besökaren bidrar också till atmosfären, då de ger en verklighetsfrämmande eller kanske till och med magisk känsla. Denna drömlika atmosfär genomsyrar området och samlingen av alla dessa element bidrar till att göra området till en inhägnad. Atmosfären kopplas till hur Orienten framställdes under 1800-talets världsutställningar. Den representation av icke-västerländska kulturer som fanns på dessa framförde en drömlig och fantasifylld bild av Orienten. Utställningarna tog uttryck av ett mikrokosmos och gav besökarna en imaginär resa över världen, där (för Occidenten) främmande samhällen framställdes som sagolika. Orientaliska byggnader framställdes utifrån hur Occidenten uppfattade dem, alltså kolonisatörernas perspektiv.⁶¹ En liknande imaginär resa kan besökaren ta på Tivoli; Kinesiska området representerar här Kina, och besökaren kan därmed uppleva landet utan att faktiskt resa dit. Representationen av Kina i Kinesiska området präglas av liknande sagolika bilder av Orienten som fanns under 1800-talets utställningar. Det viktiga för Tivoli verkar inte vara att avbilda kinesisk kultur på ett korrekt eller genuint sätt, utan istället läggs fokus på att bilda en atmosfär där Kina associeras med något främmande, drömligt och oföränderligt. Det är en romantiserad och förenklad vision av Kina besökaren får, där landet verkar ha fastnat i en slags odefinierad dåtid.

Skapandet av denna drömlika atmosfär vilar tungt på att besökaren associerar ovan nämnda faktorer med Orienten – något som i sin tur vilar på orientalism. Enligt Said omstrukturerade orientaliska författare Orienten; den riktiga Orienten provocerade endast författarens vision, men mycket sällan visade den honom vägen.⁶² På liknande sätt omstrukturerar Tivoli Kina utifrån ett europeiskt perspektiv, och denna bild av Kina kan i detta fall egentligen ha väldigt lite att göra med det faktiska landet, dess kultur och traditioner.

---

⁶¹ Çelik, op. cit., s. 2.

⁶² Said, op. cit., s. 22.

Bild 19, 20 och 21: Drakdekoration i Kinesiska området.

Ett återkommande inslag i Kinesiska området är användningen av bambu. Runt Dæmonen finns en kinesiskt-inspirerad ”bambuskog”.⁶³ Bambu hittas utspritt i området, dels i form av planterad bambu, dels i form av ren dekoration (se bild 23–26). Bambu är en av Kinas viktigaste naturliga råvaror och används till många syften, såväl praktiska som dekorativa: bambu används som byggnadsmaterial, inom papperstillverkning, matlagning, poesi osv.⁶⁴ Traditionellt symboliserar växten långt liv.⁶⁵ I Kinesiska området används bambu alltid dekorativt och kopplar an till något som ses som traditionellt och stereotypiskt kinesiskt, likt andra komponenter som ovannämnda kinesiska tecken, lyktor och dekorativa inslag som mytologiska varelser (exempelvis drakar). Om det hittills funnits någon tvekan för mig som besökare att det är Kina jag ska känna att jag befinner mig i, försvinner den genom den ständiga påminnelsen av bambu. Då jag aldrig besökt Kina vet jag inte hur frekvent bambu används i dekoration, men genom Occidentens vision av Orienten associerar jag växten starkt med Kina.

Kinesiska områdets utformning är också relevant att nämna, med tanke på dess associationer till kinesiska trädgårdar och kinesisk arkitektur. Kinesisk arkitektur lägger ofta stor vikt vid riktning: byggnader i ett område som t.ex. ett tempelkomplex byggs ofta utefter en central axel eller processionsväg. Konceptet *Feng shui* uppmuntrar till att justera byggnaderna på så vis att de passar in i sin miljö – ett koncept som härstammar från taoismen och dess princip att människan bör leva i harmoni med kosmos. Trots ojämna landskap planeras dock en central axel in i tempelkomplex.⁶⁶ I landskapsdesign återkommer användningen av taoistiska principer, då ojämna och pittoreska komponenter används för att skapa en avslappnande känsla. Trädgårdar utformas för att efterlikna naturliga former, men är i själva verket högst medvetet planerade och långt ifrån slumpmässiga.⁶⁷ Snarare än att vara slumpmässigt arrangerade naturscener ska trädgårdarna anspela på naturen med hjälp av symbolism och association. Ett viktigt och återkommande tema i kinesisk trädgårdsdesign är att trädgården ska fungera som ett mikrokosmos av den yttre världen.⁶⁸

---

⁶³ ”Kinesisk-inspireret bambusskov”, loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder/kinesisk-inspireret-bambusskov>>, hämtad 8 januari 2023.

⁶⁴ W. Eberhard, op. cit., s. 26-28.

⁶⁵ Williams, op. cit., s. 33-34.

⁶⁶ Fazio, loc. cit.

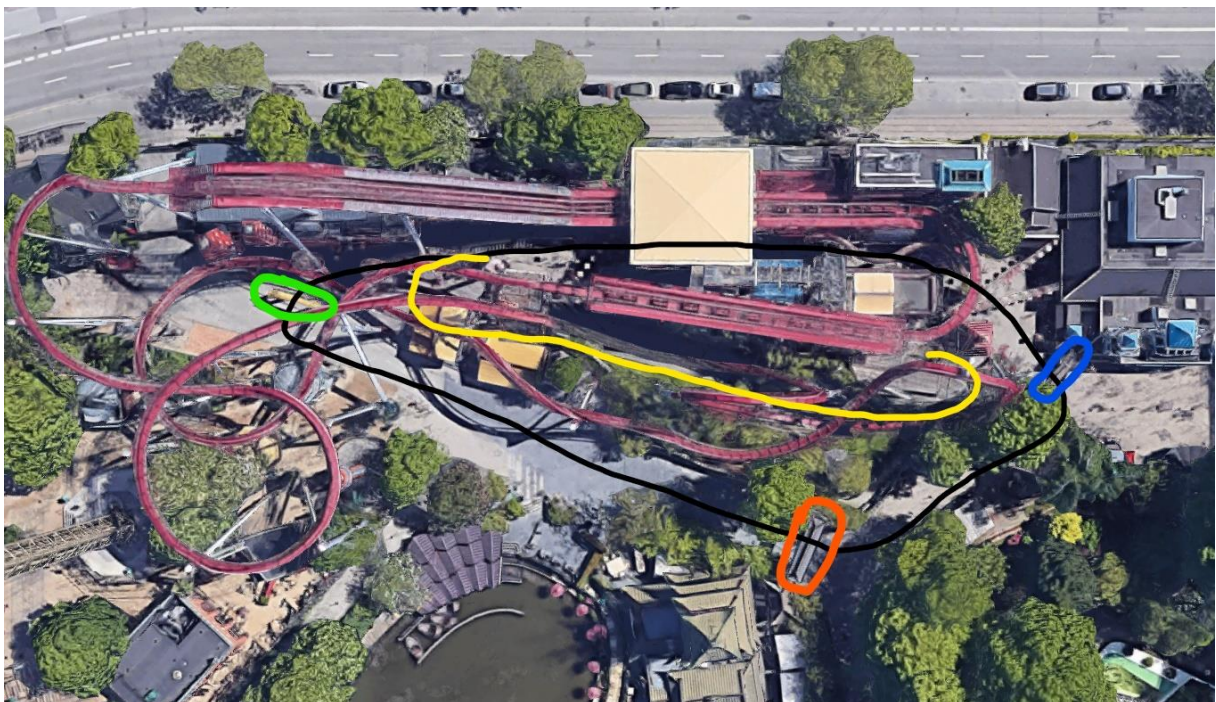
⁶⁷ Ibid., s. 92-93.

⁶⁸ P. Conner, *Oriental Architecture in the West*, Thames and Hudson, London, 1979, s. 26-44.

De principer jag ovan beskrivit för kinesisk arkitektur och trädgårdsdesign saknas på Tivoli. Ett försök att efterlikna Kina har gjorts genom att placera ut komponenter som associeras med kinesisk kultur, t.ex. användningen av bambu, kinesiska tecken och pagodformer, däremot återfinns inte de taoistiska principer som gör kinesiska trädgårdar till ett mikrokosmos av sin omgivning, och området är inte uppbyggt utefter en central axel. Där det finns en antydning på en processionsväg, t.ex. vid porten utanför Kinesiska tornet, avbryts dess axiella riktning eftersom den inte leder till någon särskild byggnad.

Det finns en processionsväg genom Kinesiska området, som leder mellan de två pailou som finns på vardera sida av området – men denna har ingen axiell riktning. Besökaren kan också gå runt Kinesiska muren för att fortsätta att vandra inom Kinesiska området, och på så sätt kan man gå runt hela området (se bild 22). Processionsvägen som går mellan de två pailou är dold bakom Kinesiska muren och Dæmonen och denna gata blir därmed mer avskild från resten av parken, som inte kan ses härifrån. Den drömlika atmosfären förstärks av gatans avskildhet, som har en instängd känsla med en stor täthet av kinesiskt inspirerade dekorationer och arkitektur (se bild 27–35).

Bild 22: Kinesiska området med bergochdalbanan Dæmonen. Orange: porten utanför Kinesiska tornet. Blått: röda pailou. Grönt: andra pailou. Gult: Kinesiska muren. Svart: processionsväg genom hela området. Notera att ingen av portarna är vända i samma riktning och att det saknas en central axel.

Bild 23: Bambudekorationer, Kinesiska området.

Bild 24, 25 och 26: användning av bambu i Kinesiska området.

Bild 27, 28 och 29: Kinesiska området bakom Dæmonen.

Bild 30: Kinesiska området.

Bild 31 och 32: Dekorationer och arkitektur runt Dæmonen.

Bild 33, 34 och 35: Kinesiska området bakom Dæmonen.

Bild 36: Kinesiska området.

Orienten

Området Orienten ligger precis intill Kinesiska området (se bild 1). På Tivolis hemsida beskrivs Orienten på följande sätt: ”Palmer og vilde skrig. Orient-områdets karakter af en ørken-oase midt i alt det grønne understøttes af eksotiske planter og blomster.”⁶⁹ Området är avgränsat i form av en upphöjning eller plattform som nås via trappor. När det gäller just Orienten-området är dess karaktär inspirerad av islamisk kultur och arkitektur. Området kan nås antingen via Kinesiska området eller genom att gå runt Tivolisjön. Besökaren kan också gå över den bro som finns vid området och som pekar mot mitten av parken.

Orienten-området utmärks av många starka färger: blått, orange, rött, turkost, guld och vitt. Det finns också mycket detaljrikhet i form av olika dekorativa inslag, inte sällan i geometriska former. Det finns ett antal mindre strukturer här, men egentligen endast två byggnader:

---

⁶⁹ ”Orienten”, *Tivoli* [hemsida], Skønne steder, <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder/orienten>>, hämtad 8 januari 2023.

restaurangen *Original Shawarma* och en butik som säljer glass vid namn *Bazar Isen*. Trots namnet Orienten är området starkt influerat av Mellanöstern snarare än hela Orienten. Det finns däremot enstaka element som hämtar inspiration från Östasien.

Shawarma-restaurangen har en enkel, kvadratisk form. Dess primära färger är orange och blått. Runt hela byggnaden finns fönster och nischer i form av spetsbågar (se bild 37–38). Nischerna efterliknar en *mihrab*, vilket är ett arkitektoniskt element i islamisk arkitektur, som ofta används i moskéer för att indikera riktningen för bön.⁷⁰ En mihrab utmärks av en välvd nisch – vilken kan vara mer eller mindre djup – inom en rektangulär ram. Som nämnt är den ofta ett inslag i religiösa byggnader, men dess form förekommer också i sekulära byggnader.⁷¹ Fönsterna täcks av geometriska stjärnformer i trä, medan nischerna har dekorerats med mosaik i geometriska former. Stjärnformen, vilken upprepas som dekoration i hela området, är vanligt förekommande i islamisk arkitektur och konst. Stjärnan återfinns i alla möjliga dekorationer och kan ta olika former och uttryck. Oftast har den mellan sex och sexton uddar. Det är också vanligt att den innefattas i ett övergripande geometriskt mönster, där formen upprepas i princip oändligt. Geometri är ett vanligt förekommande inslag i islamisk arkitektur, och utgår ofta från cirkeln. Mönster uppstår genom symmetrisk upprepning av geometriska mönster som cirklar, kvadrater, trianglar och polygoner.⁷² Stjärnorna på fönsterna i Shawarma är sexuddiga och upprepas i ett övergripande, symmetriskt mönster, vilket alltså stämmer överens med principer inom islamisk arkitektur. Däremot saknas symmetri i mosaiken i nischerna, som till synes är mer slumpmässiga.

Vid ingången finns en *iwan*, alltså en för islamisk arkitektur typisk välvd portal (se bild 39).⁷³ Ovanför varje fönster och nisch finns runda, geometriskt formade mosaiker i blått och vitt. Mosaik återfinns också som dekorativt inslag kring iwan-porten och högst upp på fasaden. Längst ner finns mörkblå kakel, vilket förekommer på fler byggnader och strukturer i området.

---

⁷⁰ A. Petersen, *A Dictionary of Islamic Architecture* [online kopia], Taylor & Francis Group, London, 1996, digitaliserad av Taylor & Francis Group 8 april 1999, s. 186, <<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203203873/dictionary-islamic-architecture-andrew-petersen?context=ubx>>, hämtad 8 januari 2023.

⁷¹ D. Jones, "The Elements of Decoration: Surface, Pattern and Light", i G. Michell red., *Architecture of the Islamic World*, Thames & Hudson, London s. 164.

⁷² Ibid., s. 170.

⁷³ Petersen, op. cit., s. 130.

Utöver fönsterna och nischerna, samt andra, mindre dekorationer, är Shawarma en till större del stiliserad och förenklad byggnad. Inom islamisk arkitektur är ofta dekorationen komplex och täcker inte sällan hela ytor. Detta görs genom användning av reflekterande material, polering, upprepning av geometriska former och manipulering av ytor genom att skapa kontrast i form av texturer och upphöjningar. Det ger arkitekturen en dynamisk känsla, och upprepandet av dekorativa element ger en känsla av kontinuitet. Byggnaders fasader blir därigenom ett slags skal, som täcker dess strukturella kärna.⁷⁴ Med detta i åtanke är det möjligt att se Shawarma som en hybrid av islamisk arkitektur och västerländsk arkitektur: det förekommer islamiska inslag som geometriska mönster och mihrabformer, men den detaljrikhet som återfinns i islamisk arkitektur har här stiliserats och gett vika för en enkel, avskalad fasad.

Bild 37 och 38: Mihrabformer, Shawarma.

⁷⁴ Jones, op. cit., s.161-163.

Bild 39: Iwan vid ingången till Shawarma.

Bild 40: Shawarma.

Bazar Isen är också kvadratisk i formen, men saknar spetsbågar, och har två våningar istället för en. Fasaden består nästan helt av fönster (se bild 41–42). På taket finns två vita murar med guldiga kupoler, samt en staty av en påfågel. De primära färgerna är rött och blått. Byggnaden är ännu mindre dekorerad än Shawarma, vilket bidrar till att den inte ser lika uppenbart islamisk ut. Själva grundformen på byggnaden saknar helt de komponenter som är typiska för islamisk arkitektur, t.ex. stor detaljrikhet i dekoration. Det enda som gör att den ser islamisk ut är kupolerna på taket och namnet, vilket hänsyftar på turkiska handelsområden kallade basarer.⁷⁵ Möjligen kan också påfågelskulpturen på taket hänsyfta på Orienten, men i detta fall inte specifikt på Mellanöstern eller islam, då fågeln förekommer naturligt i Indien och Sydostasien, men idag hittas i de flesta delar av världen.⁷⁶

---

⁷⁵ Petersen, op. cit., s. 32–33.

⁷⁶ "påfåglar", *Nationalencyklopedin* [hemsida], <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/p%C3%A5f%C3%A5glar>>, hämtad 8 januari 2023.

Bild 41 (föregående sida) och 42: Bazar Isen.

Ansluten till baksidan av Bazar Isen finns en byggnad i guld, med fem symmetriska mihraber, alla innehållande en spegel i form av en portal (se bild 43). Baksidan av denna byggnad är inte tillgänglig, och höger sida kan inte nås, men den kan ses ifrån en av de andra åkattraktionerna vid namn *Mini Morgana* (vilket jag kommer diskutera nedan). Snarare än att kalla portalformerna spetsbågar skulle jag kalla dem portaler där de övre delarna efterliknar lökkupoler.⁷⁷ Runt speglarna finns mosaik i olika färger; blått, guldigt, rött och turkost. Formerna är geometriska och symmetriska. Ovanför varje mihrab finns rektangulära blå dekorationer, och på den guldiga fasaden finns dessa former upprepade i mindre storlek, i mörkguldigt och silver. Fasaden är återigen avskalad, med få dekorationer utöver de ovan nämnda. Längst ner finns den mörkblå kakel som också hittas på Shawarma.

---

⁷⁷ Lökkupol är en lökformad kupol som härstammar från indisk-islamisk arkitektur, och återfinns också i bl.a. rysk och sydslavisk arkitektur. "Lökkupol", *Nationalencyklopedin* [hemsida], <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/l%C3%B6kkupol>>, hämtad 8 januari 2023.

Bild 43: Anslutande byggnad till Bazar Isen.

Resten av området har dekorationer och åkattraktioner som följer temat islamisk kultur. Generellt känner man igen detta genom kupoler, mosaik, geometriska former, minaretliknande torn, spetsbågar, månskäror och stjärnor. Åkattraktionerna har teman som antyder på någon vag idé av Mellanöstern, t.ex. bergochdalbanan *Kamelen*, vars kö går genom en kolonnad med spetsbågar och minaretliknande torn. En annan åkattraktion vid namn *Monsunen* har en skylt som föreställer en silhuett med vad som liknar en stad.

Kamelen är en bergochdalbana för barn. Färgtemat är blått, turkost, vitt och guld, med inslag av rött. Det finns tre byggnadsstrukturer vid åkattraktionen: den ovannämnda kö-kolonnaden och två liknande byggnader inom det område som avgränsar attraktionen via staket. Alla strukturer har samma färger och former, med uppmärksamhet på geometri (se bild 44–46). Alla tre strukturer har dekorationer längst ner i form av mörkblå kakel, vilken matchar kaklen på Shawarma. De har lökkupoler och minaretliknande dekorationer. Den ena byggnaden inom staketen är väldigt enkel och kvadratisk i formen (se bild 46), medan den andra är rektangulär och avslutas i en polygon (se bild 47–48). Spetsbågarna som finns i kolonnaden har i den tredje byggnaden bytts ut mot mihraber med mosaik.

Temat som Kamelen är döpt efter återkommer inte bara i namnet, utan även i vagnen, vilken tar form av en kamel iklädd tyger i olika färger (se bild 47). Kameler förekommer också som guldiga dekorationer på utsidan av attraktionen (se bild 48). Kameler associeras ofta till Mellanöstern och Asien, vilket kan vara en bidragande faktor till att besökaren identifierar åkattraktionen som något orientaliskt. När jag tänker på kameler förs tankarna till öknar och torra klimat som inte förekommer i Skandinavien. Det blir något jag associerar till klimat som återfinns på *främmande* platser. Mina tankar förs också till en nomadisk livsstil, vilket stereotypiskt likställs med Orienten. Historiskt sett har en rörlig livsstil varit viktig inom islamiska samhällen; arméer färdades ständigt, studenter och vetenskapsmän reste i läromästares fotspår och det fanns viktiga handelsvägar. Också *hajj*, dvs. vällfärden till Mecka, var en anledning till att resa.⁷⁸

Givetvis är det en föråldrad och stereotypisk bild av islamiska samhällen som ger mig dessa associationer och det är troligt att dessa kan spåras tillbaka till den slags orientalism Said talar om när han nämner ”Den Andre” (”the Other”).⁷⁹ Den Andre är ett begrepp som används av Said för att visa på hur Occidenten ser på Orienten som sin motsats, som något främmande.⁸⁰ Denna avgränsning mellan öst och väst, där Occidenten sågs som god på alla sätt och Orienten som dess motsats, ledde till att författare under 1800-talet ofta framställde Orienten som något att döma, studera, skildra och illustrera och som skulle domineras av Occidenten.⁸¹ MacKenzie påpekar däremot att framställningen av Orienten som något främmande inte nödvändigtvis innebar att Occidenten såg negativt på Orienten.⁸² Oavsett avsikten bakom användningen av orientaliska drag kvarstår dock det faktum att Tivoli använder Orienten som ett sätt att skapa en särskild atmosfär som ses som annorlunda och exotisk. Occidenten har historiskt sett använt orientalism för sin egen nytta, t.ex. för att befria arkitekter från mer strikta historiska former. En inbillad Orient användes i väst för att låsa upp nya drag, ett rikare imaginärt uttryck och ett bredare omfång för fritid och nöje.⁸³ För mig är problemet med detta att orientalism, som ses som befriande för Occidenten, vilar på ett förtryck av kulturerna orientalismen säger sig inspireras av. Det är inte självklart att Orienten ses som något negativt i denna framställning, men jag har svårt att förstå hur detta skulle rättfärdiga framställningen

---

⁷⁸ E. Sims, ”Trade and Travel: Markets and Caravanserais”, i G. Michell red., *Architecture of the Islamic World*, Thames & Hudson, London, s. 80.

⁷⁹ Said, op. cit., s. 1-2

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Said op. cit., 39-41.

⁸² MacKenzie, op. cit., s. 77-94.

⁸³ Ibid., s. 76-77.

av den som förenklad och romantiserad. Oberoende av intentionen bakom framställningen av Orienten kvarstår det faktum att Occidentens användning av orientalism som något befriande historiskt sett har inneburit ockupering och förtryck av Orienten.

Bild 44 och 45: Åkattraktion Kamelen med kolonnad.

Bild 46: Kvadratisk byggnad vid Kamelen.

Bild 47: Åkattraktionens vagn som efterliknar en kamel.

Bild 48: Kamelsiluetter i guld vid Kamelen.

Bild 49: Byggnadsstruktur med minaretliknande torn vid Kamelen.

Mitt emot Kamelen ligger åkattraktionen Monsunen (se bild 50–51). Likt Kamelen är färgtemat blått, turkost, guld och rött. Längst bak på attraktionen finns två minaretliknande torn och i mitten en silhuett av en lökkupol krönt av en månskära. Månen har inom islam en speciell roll då den islamiska kalendern är en månkalender. Månskäran, tillsammans med en stjärna, återfinns idag på flera islamiska länders flaggor som tidigare tillhört Osmanska riket. Stjärnan och månskäran har blivit en symbol som associeras med islam, likt hur korset associeras med kristendom.⁸⁴ Månskäran – ibland med stjärnan, ibland utan – förekommer på flera platser i Orienten-området på Tivoli, i form av dekorationer (se bild 52–55).

Bild 50 och 51: Åkattraktion Monsunen.

---

⁸⁴ C. Glassé, *The New Encyclopedia of Islam* [online kopia], Revised Edition, Rowman & Littlefield Publishers, Walnut Creek, 2001, digitaliserad av Internet Archive, s. 314, <<https://archive.org/details/newencyclopediao0000glas/mode/2up>>, hämtad 8 januari 2023.

Bild 52, 53, 54 och 55: Dekorativa element innehållande månskära och stjärna.

Till höger om Bazar Isen finns två ytterligare åkattraktioner: *Fata Morgana* och *Mini Morgana*. De arkitektoniska elementen anslutna till dessa attraktioner är också islamiskt inspirerade (se bild 56–57). På grund av utformningen på åkattraktionerna är byggnadsstrukturen de ansluts till rund i sin form. *Fata Morgana* finns ovanför byggnaden och *Mini Morgana* finns inuti byggnaden. Byggnadens fasad är utsmyckad i rött och beige tegel, med portaler som omges av arabesker, dvs. symmetriska växtornament.⁸⁵ Staketet som omger *Mini Morgana* innehåller samma geometriska form med sexuddiga stjärnor som förekommer på Shawarmas mihraber (se bild 59). Det staket som omger *Fata Morgana* har också geometriska former som utgår ifrån sexuddiga stjärnor, men här är formen mer detaljrik och komplex (se bild 56–57).

I anslutning till staketet som omger *Fata Morgana* finns dekorationer som efterliknar *muqarnas*,⁸⁶ vilka är utskjutande nischer som används för övergångszoner eller dekorativt.⁸⁷ I *Morgana*-strukturen används de i en övergångszon, mellan *Fata Morgana* (övre delen) och *Mini Morgana* (nedre delen). I islamisk arkitektur är *muqarnas* ett arkitektoniskt element som kan användas för att upplösa barriärerna mellan bärande eller strukturella element och icke-bärande eller rent dekorativa element. Ytor är ofta flytande, de saknar skarpa uppdelningar – dekorationer hjälper denna övergång.⁸⁸ Denna princip återfinns alltså i *Morgana*-byggnaden.

---

⁸⁵ Jones, op. cit., s. 170–171.

⁸⁶ Kallas på svenska också för *stalaktitornament*.

⁸⁷ Petersen, op. cit., s. 206.

⁸⁸ Jones, op. cit., s. 162-163.

Bild 56 och 57: Åkattraktioner Fata Morgana (ovanpå byggnaden) och Mini Morgana (inuti byggnaden).

I anslutning till Mini Morgana finns ett torn i samma röda och beigea tegel som huvudbyggnaden (se bild 61). Tornet är polygonalt och kröns av en kupol med arabesker. Till vänster om tornet finns höger sida av Bazar Isen och dess tillhörande guldiga byggnad (se bild 60). Denna sida är inte tillgänglig för allmänheten, men vi kan se att den guldiga byggnadens fasad efterliknar hur byggnaden ser ut på vänster sida (jämför bild 43), men istället för speglar har denna sida liknande mihraber som Shawarma (jämför bild 37). Ett staket i guld finns vid sidan om Bazar Isen, med samma geometriska former som finns på staketet som omger Fata Morgana.

Bild 58: Portal vid Mini Morgana.

Bild 59 och 60: Mini Morgana (överst) med torn, Bazar Isen och anslutande byggnad (nederst).

Bild 61: Torn vid Mini Morgana.

En byggnadsstruktur i blått, rött och gult ligger i utkanten av Orienten-området (se bild 62–63). Fasaden täcks av mihrabformer med pseudo-fönster som har geometriska former. Jag kallar dessa pseudo-fönster, då de efterliknar fönster, men det går inte att se in genom dem och de har troligen ingen funktionell användning. Återigen utgår de geometriska formerna ifrån sexuddiga stjärnor, likt staketet utanför Bazar Isen (jämför bild 60).

Bild 62: Byggnadsstruktur i utkanten av området.

Bild 63: Pseudo-fönster på samma byggnad.

Till skillnad från Kinesiska området innehåller Orienten-området ingen tydlig processionsväg. Som besökare kommer jag in i området genom att gå upp för trappor (vilka fungerar som öppningar), då området är upphöjt från resten av parken via en plattform (se bild 64–67). De gränser som finns här tydliggörs genom denna upphöjning och området inhägnas via denna, samt tätheten av de islamiskt inspirerade elementen. Området blir också mer enhetligt via upprepade arkitektoniska och dekorativa element, t.ex. geometriska former, månskärnor, kakel och färger. Det finns inga tydliga gränser mellan olika byggnadsstrukturer, och området är öppet på ett sätt som liknar ett torg. Detta stärks ytterligare av strukturer som en fontän och en dricksfontän, samt bänkar och dekorationer (se bild 68–70).

Bild 64: Vy från Orienten-området över Tivolisjön.

Bild 65, 66 och 67: Trappor vid Orienten-området.

Bild 68, 69 och 70: Bänk, dricksfontän och dekorationer.

Atmosfären i området är något kaotisk med tanke på antalet åkattraktioner för småbarn och barn. Den enda gången jag får en känsla av lugn eller stillsamhet är när jag ser ut över Tivolisjön bredvid Shawarma, men här bryts illusionen av en enhetlig syn av Mellanöstern genom att jag kan se Kinesiska området (se bild 64). Den atmosfär av en stillsam och lugn Orient som Tivoli skapar genom arkitektoniska och dekorativa element bryts emellanåt av barns skrik från karuseller och något som känns som ett oorganiserat kaos. Detta kaos beror främst på utformningen av området, dels på hur väldigt olika dekorationer och arkitektoniska drag blandas. Det är också möjligt att koppla denna kaotiska atmosfär till en idé i västvärlden om Mellanöstern som något oorganiserat och högljutt - kanske dras tankarna till en marknadsplats. I så fall blir Mellanöstern associerat med en del av Orienten som är kaotisk och som saknar den stillsamhet som återfinns i de kinesiskt inspirerade jardin anglo-chinois jag nämnde i kapitlet om parkens utformning.

Inom 1800-talets orientalism fanns en idé om islamisk kultur som något statiskt. Detta gjorde att islamisk arkitektur representerades som något fruset i en tvetydig och främmande dåtid; en slags historielöshet.⁸⁹ Bakom dessa idéer låg rasteori som utvecklades under århundrandet, där människor grupperades i olika rasfamiljer utifrån vad som ansågs vara utmärkande för olika nationer och etniciteter. E. A. Freeman kom utifrån detta fram till att islamisk arkitektur var oförmögen att förändras. Han ansåg att den var statisk, hänförd av sin egen sensualitet och inte kapabel till allvarsamhet. Occidenten såg islamisk arkitektur som irrationell och feminin, samt en komplettering och motsats till en rationell och maskulin, kristen arkitektur.⁹⁰ Historielösheten återfinns på Tivoli idag; byggnader och arkitektoniska element är odefinierade eller tvetydiga i vilken tid och region de ska efterlikna. Detta är troligen en ytterligare faktor som påverkar den kaotiska känslan jag får i området.

Zerlang talar om att orientalism på Tivoli under 1800-talet kom att stå för fantasi, frihet och det främmande.⁹¹ Som svensk besökare idag kan jag känna av den sistnämnda av dessa, då Orienten-området ger en känsla av något främmande genom ett stort antal islamiskt inspirerade element. Atmosfären är för mig inte nödvändigtvis fantasifylld på samma sätt som Kinesiska områdets är. Orienten-området saknar mytologiska varelser och lyktor som svävar över besökarens huvud. Namnen på åkattraktionerna hänsyftar på främmande – men inte fantasifyllda – fenomen: Kamelen, Monsunen och Fata Morgana hänsyftar till djur och

---

⁸⁹ Çelik loc. cit.

⁹⁰ M. Crinson, *Empire Building: Orientalism and Victorian Architecture*, Routledge, Abingdon, 1996, s. 37-71.

⁹¹ Zerlang op. cit., s. 104.

väderfenomen, vilka är naturligt förekommande. Tivoli hade kunnat välja att eftersträva en mer fantasifylld bild av en islamisk Orient, t.ex. inspirerad av berättelser från Tusen och en natt, men det verkar idag som att detta inte är den atmosfär de eftersträvar. Det enda elementet jag märkte som påminde mig om en fantasi var vissa lökkupoler, då de efterliknar sultanens palats i filmen *Aladdin* (1992). Andra uppenbara val för en sagolikhande atmosfär hämtade från *Aladdin*, exempelvis den flygande mattan, den magiska lampan och anden, finns inte i området.

Avslutande diskussion

Tivoli iscensätter en atmosfär av Orienten genom arkitektur, parkutformning, dekorationer, namn på områden, åkattraktioner och restauranger och även genom beskrivningar på hemsidan, t.ex. av Orienten-området. De atmosfärskapande element som finns kan kopplas till idéer om Orienten som finns inom orientalism, t.ex. Suids idé om Den Andre och Orienten som något främmande. Den bild av Orienten besökaren får på Tivoli är en generaliserad sådan, och vilar på stereotyper och idéer associerade med kolonialism. Tivoli *orientaliserar* Orienten på liknande sätt som Said talar om. Östasien och Mellanöstern bryts ned till de delar som är lättförstådda och användbara för Occidenten.⁹² Särskilt i Kinesiska området finns en historiserande och drömlig syn. Generellt återfinns de principer som Norberg-Schulz menar utmärker romantisk arkitektur, t.ex. en känsla av idyll och organiska former.⁹³ Parken har kontinuerliga och geometriskt obestämda gränser, exempelvis finns det ingen strikt gräns mellan Kinesiska området, Orienten och resten av parken via staket eller väggar.

Som nöjespark är Tivoli drömlig i sin karaktär, vilket ytterligare förstärks av orientaliska teman. Parken är tydligt avgränsad från Köpenhamn och öppningarna är dess två entréer. För att komma in i parken måste man köpa biljett; parken i sig är en stor inhägnad i staden. Inom denna inhägnad finns dock också mindre inhägnader, vilka är bl.a. Orienten-området och Kinesiska området. Till skillnad från parken som inhägnad är dessa områden inte strikt avgränsade, istället sker avgränsningen genom tätheten av kinesiska och islamiska element. Dessa orientaliskt inspirerade områden kontrasteras också av europeiskt inspirerade områden som Smøgen. Att vandra genom parken blir som att vandra i en drömlig miniatyrvärld.

---

⁹² Said, op. cit., s. 67.

⁹³ Norberg-Schulz, op. cit., s. 69-70.

När besökaren vandrar i parken känns det ofta kaotiskt, med tanke på dess utformning, som stämmer överens med Norberg-Schulz idé om labyrintmönster.⁹⁴ Den förvirrande känslan förstärks av ett stort antal människor på en begränsad yta och bidrar till den drömlika atmosfären.

Det är intressant att Tivoli har lagt de orientaliskt inspirerade områdena vid Tivolisjön. Det är möjligt att detta är ett annat sätt att iscensätta en atmosfär av Orienten, då sjön gör området pittoreskt. Genom att lägga Orienten-området och Kinesiska området vid sjön blir områdena mer *magiska*, då ljuset speglas i vattnet. Att associera parkens utformning och sjön med Orienten kanske inte är givet idag, men från ett postkolonialt perspektiv blir associationen mer tydlig. Parken innehåller de komponenter som återfinns inom 1800-talets *jardin anglo-chinois*, t.ex. pittoreska och ojämna landskapsutformningar, vatten och broar.⁹⁵ För mig som besökare idag är dessa associationer inte uppenbara, men jag tycker ändå att det är intressant att fundera på om placeringen av områdena vid vattnet är medvetet gjort, för att bidra till den orientaliska atmosfären.

Kinesiska området utmärks av en starkt drömlig och främmande atmosfär, vilket förmedlas genom ett stort antal lyktor upphängda ovanför besökarens huvud, associationer till mytologiska varelser och en avskildhet från resten av parken. Området är väldigt tydligt icke-europeiskt, och även om besökaren inte uppfattar att det är kinesiskt inspirerat är det självklart att det handlar om en östasiatisk stil – därmed sker en association till Orienten. Området genomsyras av rött, som finns i såväl arkitektoniska som dekorativa element, samt i åkattraktionen Dæmonen, vilket ger det en sammanhållen känsla. Området avgränsas via Kinesiska muren, samt tre olika portar som finns runt området. Kinesiska tecken finns i hela området, vilket ger det en ännu mer främmande känsla.

Likt resten av parkens orientaliskt inspirerade element utmärks Kinesiska området av en historiserande bild av Orienten; det är inte en modern storstad i Kina som porträtteras, utan området präglas av traditionellt kinesiska strukturer, t.ex. pagodformer, mycket trä och starka färger varav särskilt rött är framstående. Associationer till mytologiska varelser som drakar, ch'i-lin och demoner gör området till en sagolik värld. Här blir Kina mytologiserat – en mystisk, främmande, historisk och magisk atmosfär förmedlas. Det finns exempel på

---

⁹⁴ Norberg-Schulz, op. cit., s. 61-63.

⁹⁵ MacKenzie, loc. cit.

hybriditet i området, men generellt är det tydligt att det är en icke-europeisk värld som framställs.

Orienten-området är inte lika drömligt som Kinesiska området, då det saknar mytologiska associationer. Det lånar former från islamisk arkitektur, t.ex. geometri, månskäror, mihraber, iwaner, muqarnas och mosaik. Det är mer öppet än Kinesiska området och efterliknar i sin form ett torg. Området avgränsas via en upphöjning, och öppningarna blir därmed de trappor man måste gå upp för att nå det. Det genomsyras av starka färger och varierande former, vilket ger en dynamisk känsla.

Atmosfären i Orienten-området hjälps av närheten till Tivolisjön, som besökaren får en fin utsikt över vid Shawarma-restaurangen. Två av de viktigaste elementen för områdets orientaliska atmosfär är den islamiska inspirationen och stereotypa associationer till Mellanöstern, t.ex. åkattraktionen Kamelen och Tivolihemsidans beskrivning av området som en ”ørken-oase”.⁹⁶ Hybriditeten är mer tydlig än i Kinesiska området, då alla byggnader är avskalade och – snarare än att strikt efterlikna islamisk arkitektur – verkar anspela på den via dekorativa element.

För min undersökning besökte jag Tivoli under julsäsongen, och det kan här vara värt att nämna att den orientaliska atmosfären kan vara starkare under sommaren. Det finns ett antal fontäner och åkattraktioner med inslag av vatten inom området, vilka på vintern inte används. Exempelvis var fontänerna dränerade när jag besökte parken.

Tivoli presenterar en väldigt generaliserad, stereotypisk och förenklad bild av Orienten. Genom arkitektoniska och dekorativa element förbinds Orienten här med något främmande och drömligt. Med tanke på att Tivoli är en nöjespark blir de orientaliska elementen kopplade till nöje, något pittoreskt och lätthet och områden som Kinesiska området och Orienten-området ger en känsla av verklighetsflykt. En verklig och komplicerad världsdel (Orienten) blir på Tivoli gjord till en vacker, magisk och verklighetsfrämmande värld. Oavsett om det är Tivolis mening eller inte blir Orienten här sammankopplad med nöje, avslappning och verklighetsflykt på liknande sätt som skedde i 1800- och 1900-talens orientalism.⁹⁷ Orienten blir en kulturellt odefinierad och generaliserad *Andre*. Denna generalisering fungerar utmärkt

---

⁹⁶ ”Orienten”, loc. cit., <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder/orienten>>, hämtad 8 januari 2023.

⁹⁷ Mackenzie, op. cit., s. 89-95.

för atmosfärsskapandet i parken, likaså för områdenas avgränsningar, men är mer bekymmersam ur ett postkolonialistiskt perspektiv.

Eftersom denna studie utgår ifrån fenomenologi är resultatet väldigt beroende av min egen uppfattning av Tivoli. Det hade varit intressant att undersöka parkens orientalism utifrån även andras uppfattning. En undersökning av andra orientaliska byggnader och dekorationer, t.ex. Nimb Hotel och Pantomimteatern, hade också bidragit till studien av Tivolis skapande av en orientalisk atmosfär. Det är också intressant att Tivoli med tiden har utökat orientaliska drag snarare än att tona ner dem, t.ex. byggdes hela Kinesiska området upp under 2000-talet. Att undersöka anledningen till Tivolis bevarande och utökning av orientalism hade därför varit bra, särskilt med tanke på att parken befinner sig mitt i en mångkulturell huvudstad. Att Tivoli fortfarande kallar parkområden Kinesiska området och Orienten, samt på sin hemsida refererar till dem som exotiska, kan ses som en slags fortsättning på Occidentens kolonisering av Orienten.

Källförteckning

Internetadresser

- ”Arkitektur”, *Nationalencyklopedin* [hemsida], Kina, <<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kina/arkitektur>>, hämtad 8 januari 2023.
- “Discover the many possibilities in Tivoli”, *Tivoli* [hemsida], Map, <<https://www.tivoli.dk/en/haven-og-forlystelser/kort>>, hämtad 8 januari 2023.
- Glassé, c., *The New Encyclopedia of Islam* [online kopia], Revised Edition, Rowman & Littlefield Publishers, Walnut Creek 2001, <<https://archive.org/details/newencyclopediao0000glas/mode/2up>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Kinesisk-inspireret bambusskov”, *Tivoli* [hemsida], Skønne steder, <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder/kinesisk-inspireret-bambusskov>>, hämtad 8 januari 2023.
- Leijon, P-O., ”Religiös arkitektur”, *Nationalencyklopedin* [hemsida], Kina Arkitektur, <<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kina/arkitektur/religi%C3%B6s-arkitektur>>, hämtad 8 januari 2023.
- “Lökkupol”, *Nationalencyklopedin* [hemsida], <<https://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/l%C3%B6kkupol>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Orienten”, *Tivoli* [hemsida], Skønne steder, <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder/orienten>>, hämtad 8 januari 2023.
- Petersen, A., *A Dictionary of Islamic Architecture* [online kopia], Taylor & Francis Group, London, 1996, digitaliserad av Taylor & Francis Group 8 april 1999, <<https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203203873/dictionar-y-islamic-architecture-andrew-petersen?context=ubx>>, hämtad 8 januari 2023.

- ”påfåglar”, *Nationalencyklopedin* [hemsida], <<https://www-nese.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/p%C3%A5f%C3%A5glar>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Skønne steder”, *Tivoli* [hemsida], <<https://www.tivoli.dk/da/haven-og-forlystelser/skoenne-steder>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Tivolis historie”, *Tivoli* [hemsida], Tidslinie, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tidslinie>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Ved Kinamuren”, *Tivoli* [hemsida], Tivoli Tour, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-kinamuren>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Ved Pantomimteatret”, *Tivoli* [hemsida], Tivoli Tour, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-pantomimteatret>>, hämtad 8 januari 2023.
- ”Ved Smøgen”, *Tivoli* [hemsida], Tivoli Tour, <<https://www.tivoli.dk/da/om/tivolis-historie/tivoli-tour/ved-smoegen>>, hämtad 8 januari 2023.
- Williams, C. A. S., *Chinese Symbolism and Art Motifs* [online kopia], Third Revised Edition, Charles E. Tuttle Company, Rutland, digitaliserad av Internet Archive, <<https://archive.org/details/chinesesymbolism0000will/mode/2up>>, hämtad 8 januari 2023
- Xinian, F., *Traditional Chinese Architecture: Twelve Essays* [online kopia], red. N. S. Steinhardt, översättning A. Harrer, Princeton University Press, 2017, digitaliserad av Scribd, Glossary, <<https://www.scribd.com/book/380532711/Traditional-Chinese-Architecture-Twelve-Essays>>, hämtad 8 januari 2023.

Tryckta källor

- Bhabha, H. K., *The Location of Culture*, 2:a upplagan, Taylor & Francis Group, 2004, ProQuest Ebook Central [databas], hämtad 29 december 2022.
- Böhme, G., *The Aesthetics of Atmospheres*, red. J-P. Thibaud, Taylor & Francis Group, New York, 2017.

- Çelik, Z., *Displaying the Orient: Architecture of Islam at Nineteenth-Century World's Fairs*, University of California Press, Oxford, 1992.
- Conner, P., *Oriental Architecture in the West*, Thames and Hudson, London, 1979.
- Crinson, M., *Empire Building: Orientalism and Victorian Architecture*, Routledge, Abingdon, 1996.
- Eberhard, W., *A Dictionary of Chinese Symbols: Hidden Symbols in Chinese Life and Thought*, översatt av G. L. Campbell, Routledge & Kegan Paul, London, 1986.
- Fazio, M., Moffett, M., & Wodehouse, L., *A World History of Architecture*, tredje upplagan, Laurence King Publishing, 2014.
- Hatt, M., Klonk, C., *Art History: a critical introduction to its methods*, Manchester University Press, Manchester, 2006.
- Honour, H., Fleming, J., *A World History of Art*, Revised 7th Edition, Laurence King Publishing, London, 2009.
- Jones, D., "The Elements of Decoration: Surface, Pattern and Light", i G. Michell red., *Architecture of the Islamic World*, Thames & Hudson, London s. 144-175.
- MacKenzie, J. M., *Orientalism: History, theory, and the arts*, Manchester University Press, Manchester, 1995.
- Norberg-Schulz, C., *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*, Rizzoli International Publications, New York, 1980.
- Said, E., *Orientalism*, Reprint With a New Preface, Penguin Books, London, 2003.
- Sims, E., "Trade and Travel: Markets and Caravanserais", i G. Michell red., *Architecture of the Islamic World*, Thames & Hudson, London, s. 80-111.
- Zerlang, M., "Orientalism and modernity: Tivoli in Copenhagen", *Nineteenth-Century Contexts: An Interdisciplinary Journal*, volym 20, nr. 1, 1997, s. 81-110.

Bildförteckning

Bild 1: Karta över Tivoli, skärmdump från Google Maps november 2022, redigerad av uppsatsförfattaren.

Bild 2: Foto på vy över Tivolisjön, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 3: Foto 2 på vy över Tivolisjön, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 4: Foto på Kinesiska tornet, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 5: Foto 2 på Kinesiska tornet, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 6: Foto på stensulptur i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 7: Foto på skulpturer vid porten vid Kinesiska tornet, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 8: Foto på ornament vid porten utanför Kinesiska tornet, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 9: Foto på röd pailou vid Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 10: Foto på pailou vid Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 11: Foto på ingång till åkattraktionen Dæmonen, 6 november, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 12: Foto på kinesiskt inspirerad kontoautomat, 6 november, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 13: Foto på byggnadsstruktur i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 14: Foto på "Kinesiska muren", 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 15: Foto 2 på "Kinesiska muren", 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 16: Foto på lyktor i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 17: Foto på dekorationer i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 18: Foto 2 på dekorationer i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 19: Foto på drakdekoration i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 20: Foto 2 på drakdekoration i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 21: Foto 3 på drakdekoration i Kinesiska området, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 22: Karta över Tivoli, skärmdump från Google Maps december 2022, redigerad av uppsatsförfattaren.

Bild 23: Foto på bambudekorationer, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 24: Foto 2 på bambudekorationer, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 25: Foto 3 på bambudekorationer, 6 november 2021, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 26: Foto på bambu vid "Kinesiska muren", 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 27: Foto på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 28: Foto 2 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 29: Foto 3 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 30: Foto 4 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 31: Foto på dekorationer runt åkattraktionen Dæmonen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 32: Foto 2 på dekorationer runt åkattraktionen Dæmonen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 33: Foto 5 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 34: Foto 6 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 35: Foto 7 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 36: Foto 8 på Kinesiska området, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 37: Foto på mihrab med stjärnor, Shawarma, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 38: Foto på mihrab med mosaik, Shawarma, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 39: Foto på ingången till Shawarma, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 40: Foto på Shawarma, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 41: Foto på Bazar Isen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 42: Foto 2 på Bazar Isen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 43: Foto på byggnad bakom Bazar Isen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 44: Foto på kolonnad vid åkattraktionen Kamelen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 45: Foto 2 på kolonnad vid åkattraktionen Kamelen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 46: Foto på byggnad vid åkattraktionen Kamelen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 47: Foto på åkattraktionen Kamelen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 48: Foto 2 på åkattraktionen Kamelen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 49: Foto 3 på åkattraktionen Kamelen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 50: Foto på åkattraktionen Monsunen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 51: Foto 2 på åkattraktionen Monsunen, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 52: Foto på dekorativa element i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 53: Foto 2 på dekorativa element i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 54: Foto 3 på dekorativa element i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 55: Foto 4 på dekorativa element i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 56: Foto på byggnad i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 57: Foto 2 på byggnad i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 58: Foto på portal, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 59: Foto på byggnader och dekorationer i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 60: Foto 2 på byggnader och dekorationer i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 61: Foto på torn, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 62: Foto på byggnadsstruktur i området Orienten, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 63: Foto på pseudo-fönster, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 64: Foto på utsikt över Tivolisjön, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 65: Foto på trappor, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 66: Foto 2 på trappor, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 67: Foto 3 på trappor, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 68: Foto på bänk, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 69: Foto på dricksfontän, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

Bild 70: Foto på dekorationer, 10 december 2022, Tivoli, Köpenhamn, tagen av uppsatsförfattaren.

